

ЦИФРОВА СХЕМОТЕХНІКА

ЗАНЯТТЯ 2

FROM VERY BEGINNING

Юліус Лілієнфельд вперше опублікував принцип роботи польового транзистора (field-effect transistor FET) в 1925 році ([Wiki](#))

Вільям Шоклі, Джон Бардін, та Волтер Браттейн у Bell Labs відкрили ефект підсилення на германієвому транзисторі у 1947р ([Wiki](#))

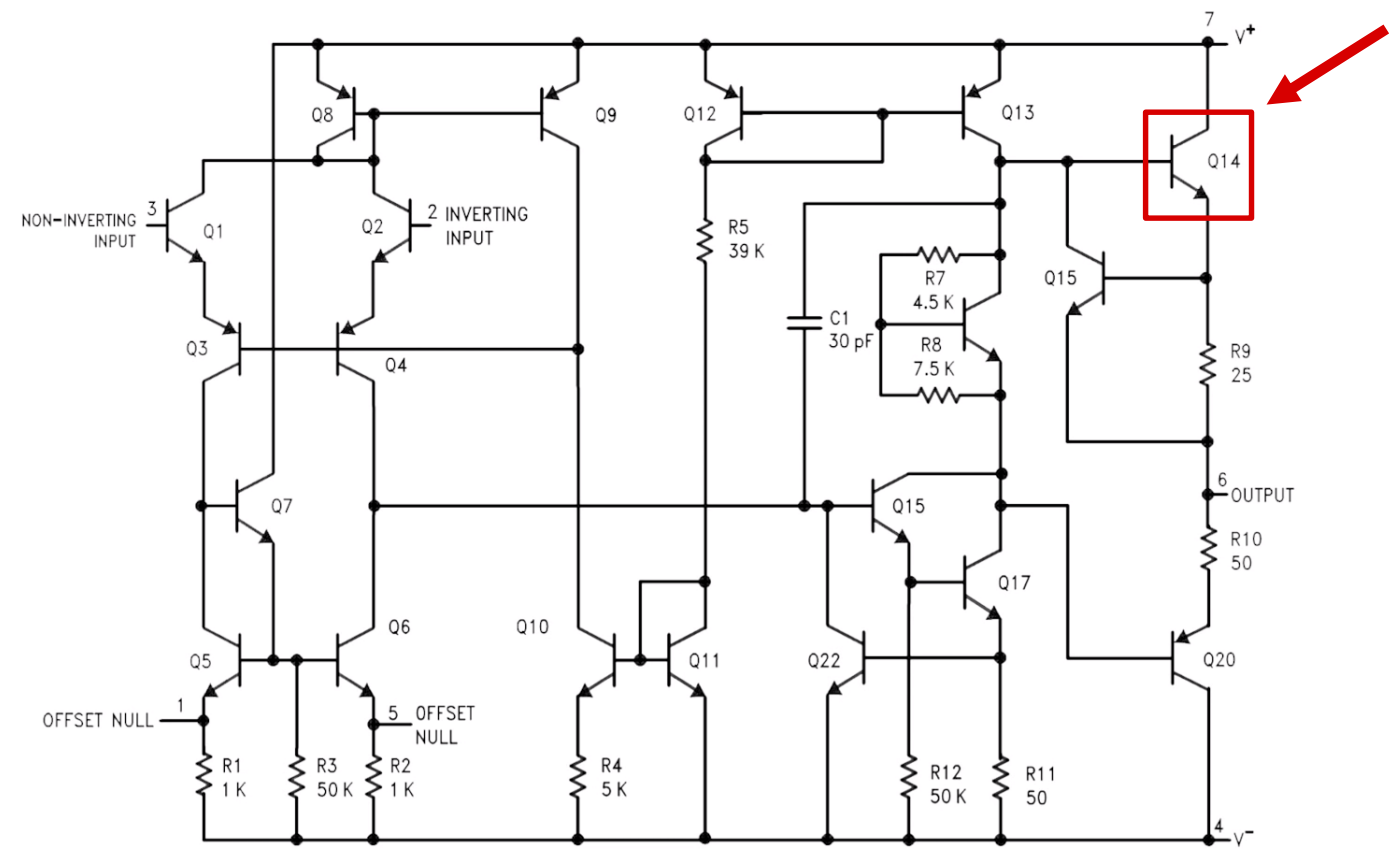
FROM VERY BEGINNING

	<u>TO-3</u> -		<u>TO-66</u> -		<u>TO-254</u>
	<u>TO-5</u> -		<u>TO-72</u> -		<u>TO-257</u>
	<u>TO-8</u> -		<u>TO-92</u> -		<u>TO-258</u>
	<u>TO-18</u>		<u>TO-126</u>		<u>TO-259</u>
	<u>TO-36</u>		<u>TO-202</u>		<u>TO-264</u>
	<u>TO-39</u>		<u>TO-218</u>		<u>TO-267</u>
	<u>TO-46</u>		<u>TO-220</u>		
	<u>TO-52</u>		<u>TO-226</u>		

FROM VERY BEGINNING

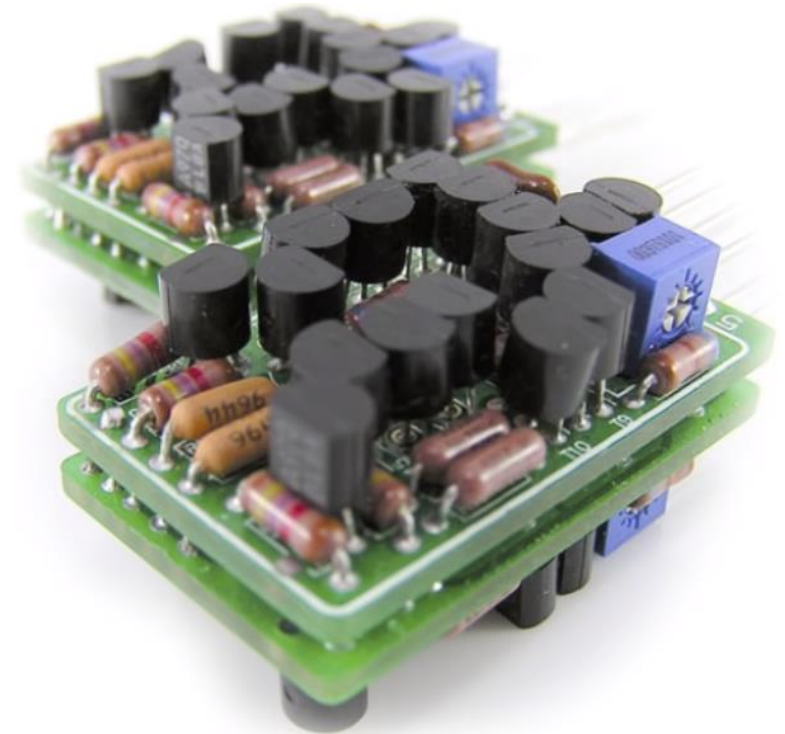
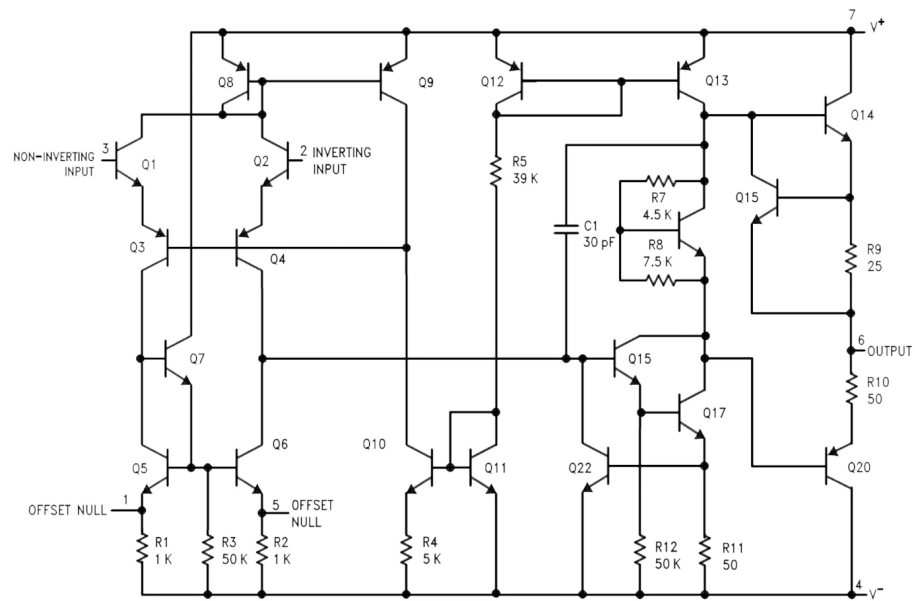
SCHEMATIC DIAGRAM

..випадкова схема з інтернету

FROM VERY BEGINNING

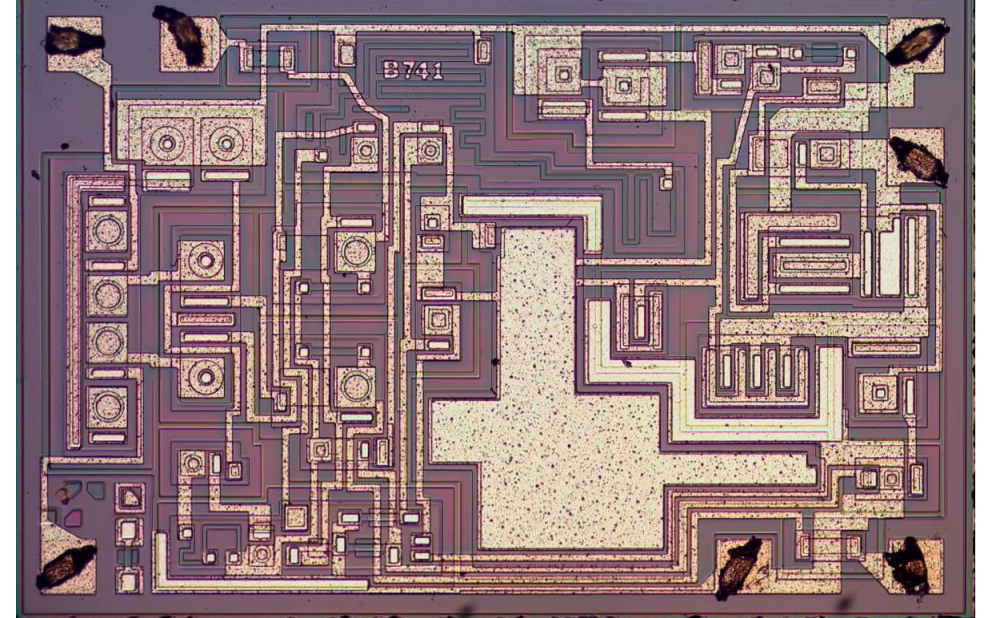
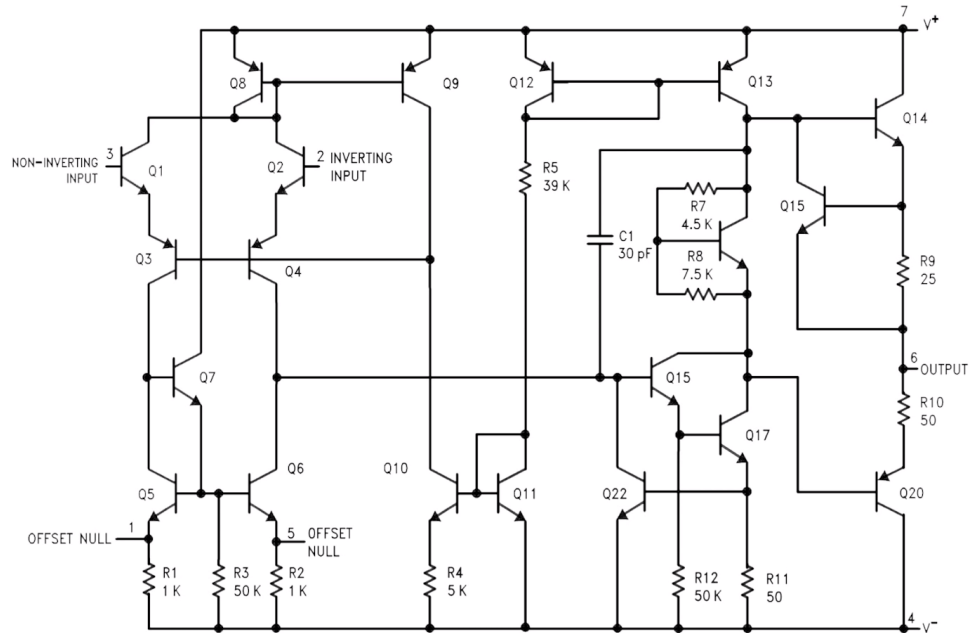
SCHEMATIC DIAGRAM

FROM VERY BEGINNING

Integrated Circuit

SCHEMATIC DIAGRAM

Мікросхёма (інтегральна мікросхема, інтегральна схема(IC), чип, мікрочип, англ. integrated circuit) — напівпровідниковий електронний пристрій, який являє собою набір електронних схем на одній суцільній пластині ("підкладці") з напівпровідникового матеріалу, зазвичай кремнію.

ЛОГІЧНІ СІМЕЙСТВА ІНТЕГРАЛЬНИХ МІКРОСХЕМ (LOGIC FAMILIES)

Критерій	RTL	DTL	TTL	ECL	CMOS□
Швидкодія	★★★★☆	★★★★☆	★★★★☆	★★★★★	★★★★☆
Енергоспоживання	★★★★☆	★★★★☆	★★★★☆	★★★★☆	★★★★★
Завадостійкість	★★★★☆	★★★★☆	★★★★☆	★★★★★	★★★★★
Щільність інтеграції	★★★★☆	★★★★☆	★★★★☆	★★★★☆	★★★★★
Складність виробництва	★★★★☆	★★★★☆	★★★★☆	★★★★☆	★★★★★
Вартість виробництва	★★★★★	★★★★☆	★★★★☆	★★★★☆	★★★★☆
Стабільність роботи	★★★★☆	★★★★☆	★★★★☆	★★★★★	★★★★★
Техпроцес, нм	>10,000	>10,000	500-1000	100-500	<10

TL та DTL: Старі технології, розміри компонентів вимірюються в мікрометрах (більше 10,000 нм).

TTL: Розмір транзисторів у межах 500–1000 нм.

ECL: Технологія дозволяє досягти 100–500 нм.

CMOS: Сучасні технології дозволяють виробництво на рівні <10 нм

ЛОГІЧНІ СІМЕЙСТВА ІНТЕГРАЛЬНИХ МІКРОСХЕМ (LOGIC FAMILIES)

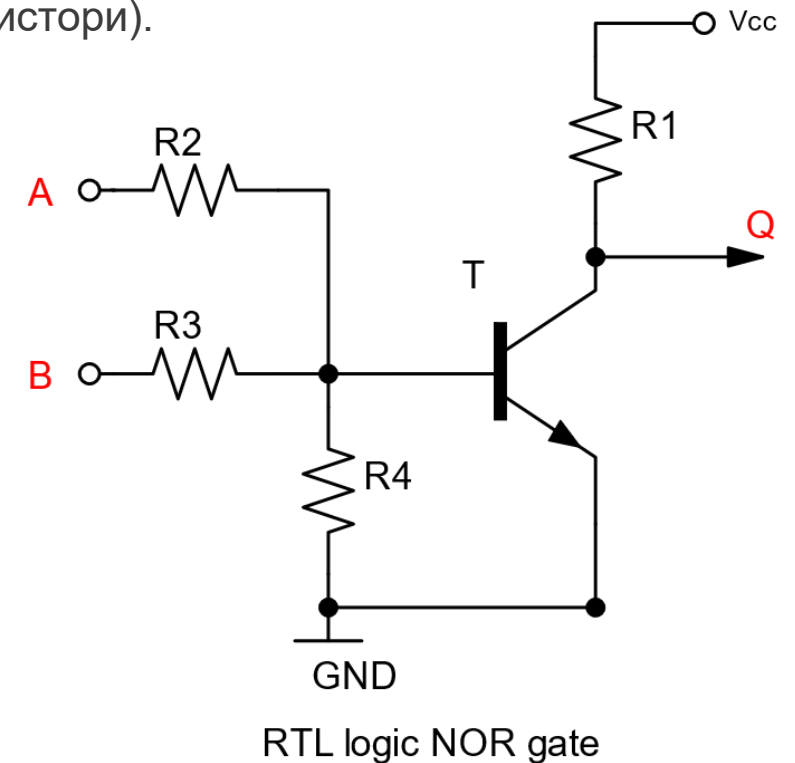
RTL – Resistor-transistor logic □ . Старий спосіб створення цифрової логіки. Резистори використовуються як навантаження для транзисторів. Тепер замінено на більш досконалу TTL та CMOS.

Переваги:

- Простота конструкції: Мінімальна кількість компонентів (резистори та транзистори).
- Низька вартість
- Легке розуміння принципів роботи.

Недоліки:

- Високе енергоспоживання через резистори.
- Низька швидкість перемикання через паразитні ємності.
- Чутливість до шумів і перешкод.
- Складно інтегрувати велику кількість логічних елементів.

ЛОГІЧНІ СІМЕЙСТВА ІНТЕГРАЛЬНИХ МІКРОСХЕМ (LOGIC FAMILIES)

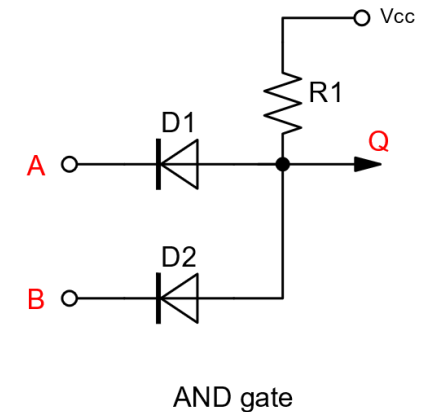
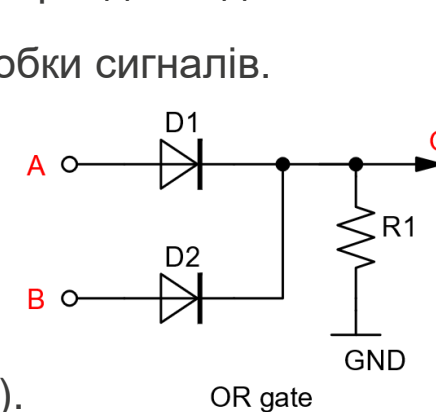
DTL – Diode-transistor Logic. Використовує комбінацію діодів і транзисторів для створення логічних функцій

Переваги:

- Простота реалізації: Використання діодів для логічних операцій і транзисторів для підсилення.
- Краща швидкодія порівняно з RTL: Завдяки використанню діодів для обробки сигналів.
- Надійність роботи: Відносно стабільна робота при низьких частотах.

Недоліки:

- Обмежена швидкодія: Повільніша, ніж сучасні технології (наприклад, TTL).
- Високе енергоспоживання: Постійні втрати енергії через струм витоку.
- Складність масштабування: Обмежена кількість вентилів в одній мікросхемі.
- Чутливість до шумів: Менш стійка до електричних перешкод.

Diode logic

ЛОГІЧНІ СІМЕЙСТВА ІНТЕГРАЛЬНИХ МІКРОСХЕМ (LOGIC FAMILIES)

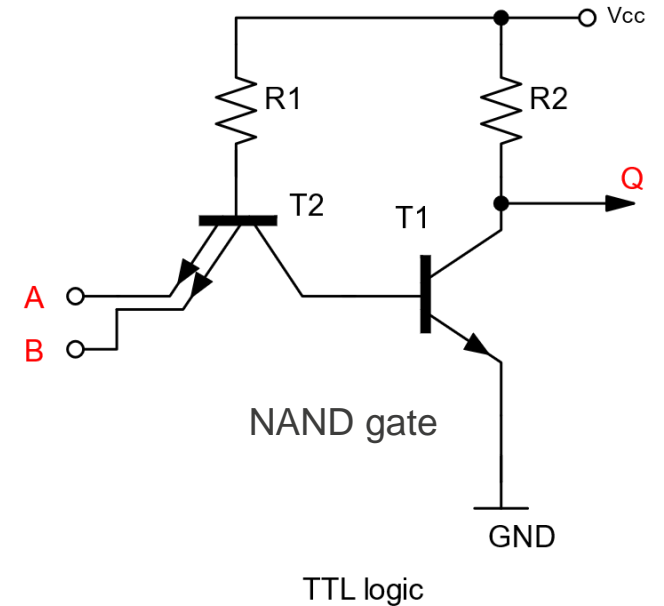
TTL – Transistor-transistor logic. Широко розповсюджена технологія, де використовуються BJT (bipolar junction transistor). Може досягти більшої швидкодії, проте споживає більше енергії в порівнянні з іншими типами. Переважно працює з напругами до 5В

Переваги:

- Висока швидкодія: Швидше перемикання порівняно з RTL та DTL.
- Низький рівень шуму: Краща завадостійкість завдяки конструкції схем.
- Універсальність: Широкий діапазон логічних елементів для різних застосувань.
- Стабільність роботи: Надійна робота при різних умовах навколишнього середовища.

Недоліки:

- Високе енергоспоживання: Значне споживання енергії, особливо при високих тактових частотах.
- Обмежена інтеграція: Менша щільність компонентів на кристалі порівняно з CMOS.
- Складність виробництва: Вища складність порівняно з RTL та DTL.

ЛОГІЧНІ СІМЕЙСТВА ІНТЕГРАЛЬНИХ МІКРОСХЕМ (LOGIC FAMILIES)

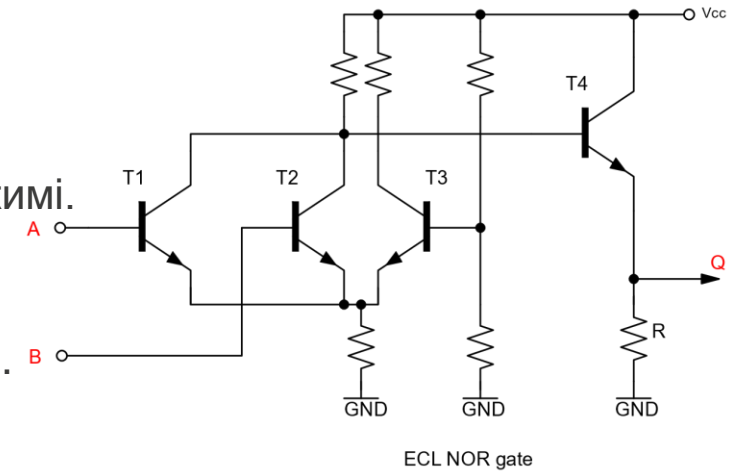
ECL – Emitter-coupled logic. Використовуються диференційні підсилювальні каскади з VJT. Зазвичай використовується там, де треба високу швидкість.

Переваги:

- Найвища швидкодія: Дуже швидке перемикання завдяки відсутності транзисторів у насиченому режимі.
- Низький рівень шуму: Висока завадостійкість завдяки малим коливанням напруги.
- Стабільність на високих частотах: Надійна робота при тактових частотах до кількох гігагерц ☹️.

Недоліки:

- Високе енергоспоживання: Постійний струм споживається навіть у статичному режимі.
- Складність схем: Виробництво і проектування є складнішими та дорожчими.
- Обмежена інтеграція: Менша щільність компонентів на кристалі порівняно з CMOS.

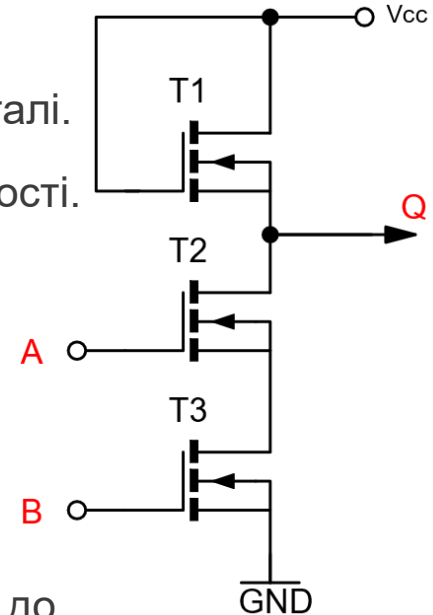

ЛОГІЧНІ СІМЕЙСТВА ІНТЕГРАЛЬНИХ МІКРОСХЕМ (LOGIC FAMILIES)

CMOS □ – Complementary metal-oxide-semiconductor. Найбільш широко розповсюджена технологія, котра має низький струм споживання і працює на широкому діапазоні напруг

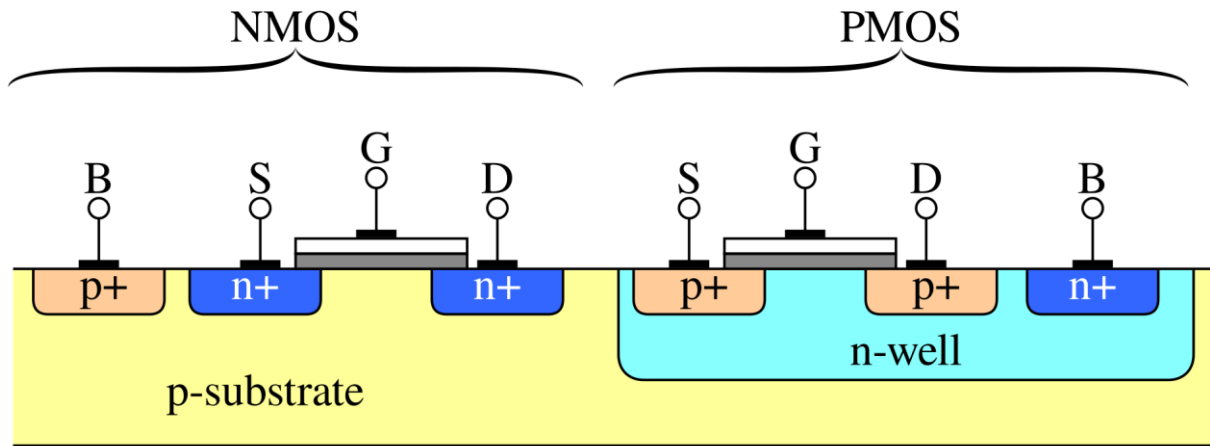
Переваги:

- Низьке енергоспоживання. Споживає енергію лише під час перемикання станів, що робить CMOS ідеальним для портативних пристроїв.
- Висока щільність інтеграції. Можливість розміщення великої кількості транзисторів на одному кристалі.
- Висока швидкодія. Може працювати на високих тактових частотах при збереженні енергоефективності.
- Мала тепловіддача. Менше нагрівається при роботі порівняно з іншими технологіями.
- Гнучкість у дизайні. Легко реалізуються як прості, так і складні схеми.
- Великий діапазон робочих напруг. Може працювати при різних напругах живлення.
- Стійкість до шумів. Висока завадостійкість завдяки великому запасу за рівнями напруг.
- Універсальність. Використовується в більшості сучасних цифрових пристроїв, від мікроконтролерів до мікропроцесорів.
- Економічність виробництва. Масове виробництво знижує вартість кінцевого продукту.

ЛОГІЧНІ СІМЕЙСТВА ІНТЕГРАЛЬНИХ МІКРОСХЕМ (LOGIC FAMILIES)

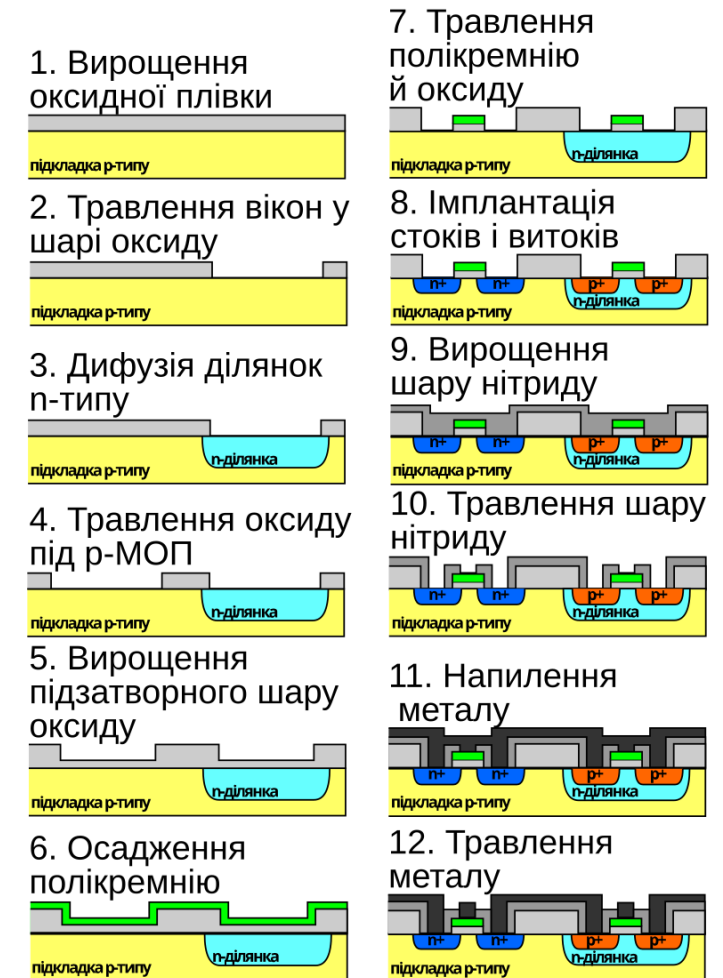
CMOS структура □ – Complementary metal-oxide-semiconductor

Недоліки:

- Чутливість до електростатичних розрядів (ESD).
- Обмежена швидкодія на дуже високих частотах.
- Складність виробництва. **Про створення CMOS IC в нас буде окреме заняття**

Рисунки взяті з статті з Wiki [тут](#) і [тут](#)

Спрощений процес виготовлення CMOS

MOSFET TRANSISTOR

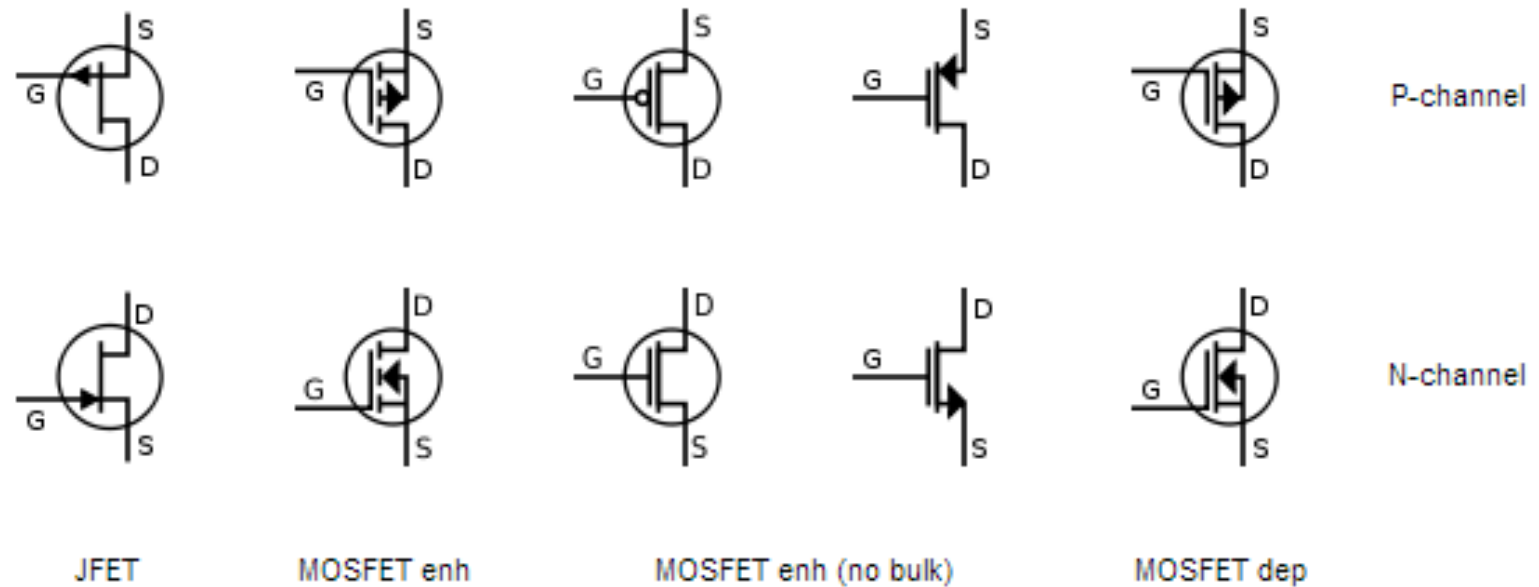
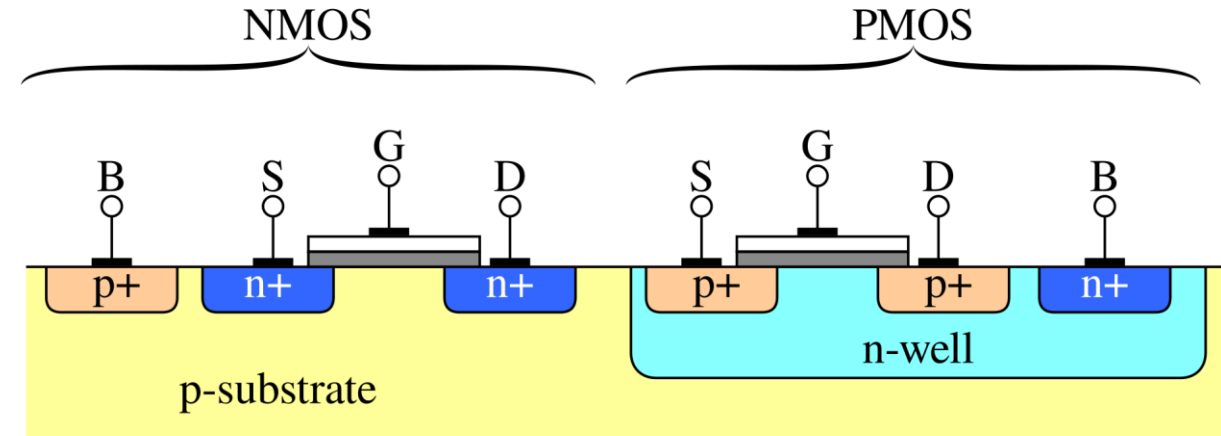
MOSFET за типом каналу діляться на:

• **n-канальний MOSFET:**

- Основні носії заряду — електрони.
- Має менший опір каналу, тому зазвичай швидший і енергоефективніший, ніж р-канальний.

• **p-канальний MOSFET:**

- Основні носії заряду — дірки.
- Часто використовується в схемах з низькою напругою або як комплементарний елемент для n-канальних транзисторів.

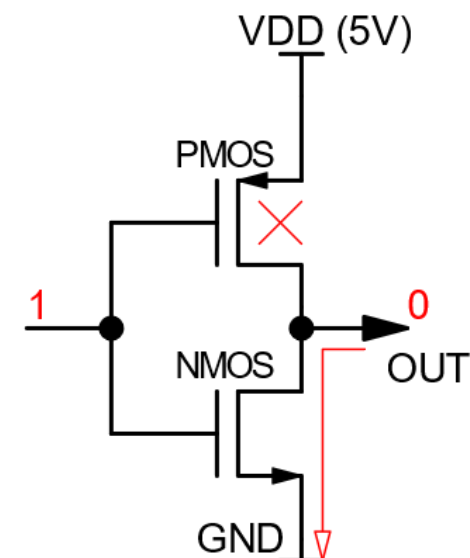
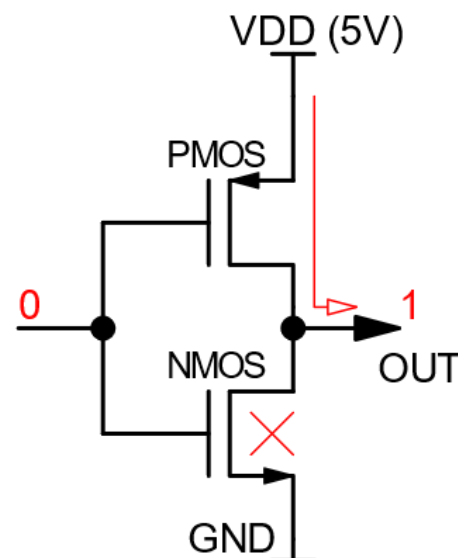
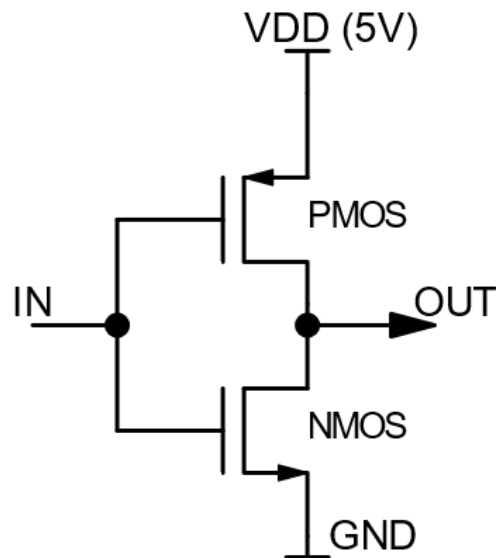
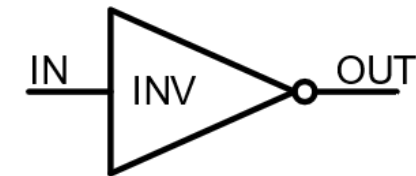
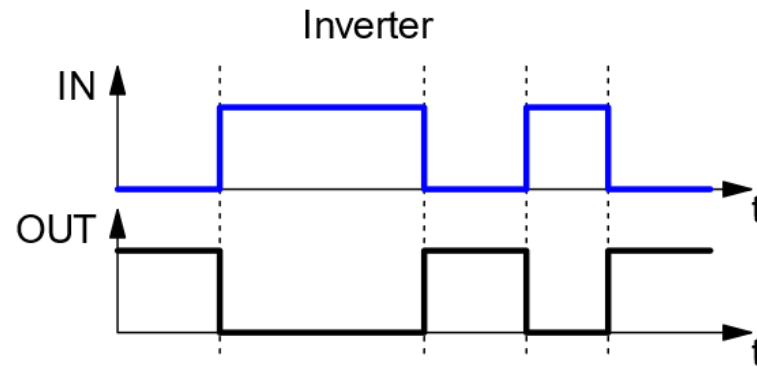
Рисунки взяті з [Wiki](#)

СТАНДАРТНІ ЛОГІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ

Настав час перейти до бази – стандартні логічні елементи. Всі приклади будуть показані на технології **CMOS** □

1. Інвертор (Inverter)

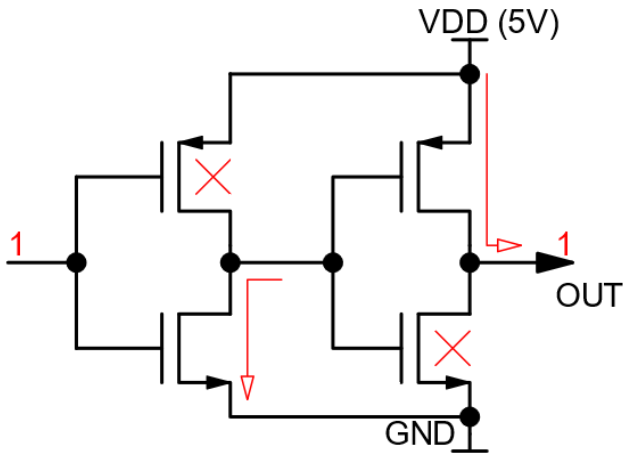
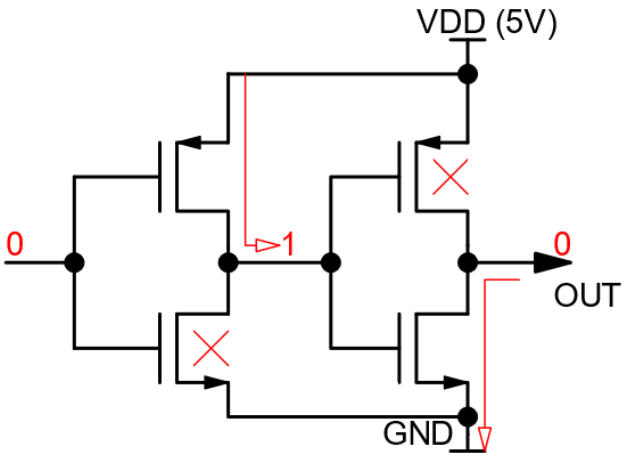
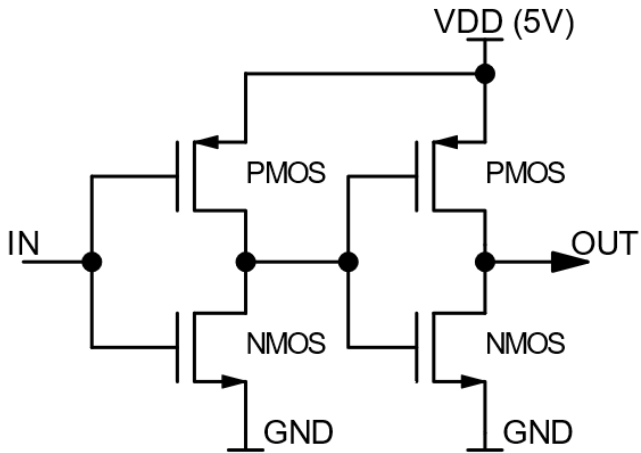
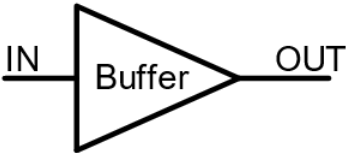
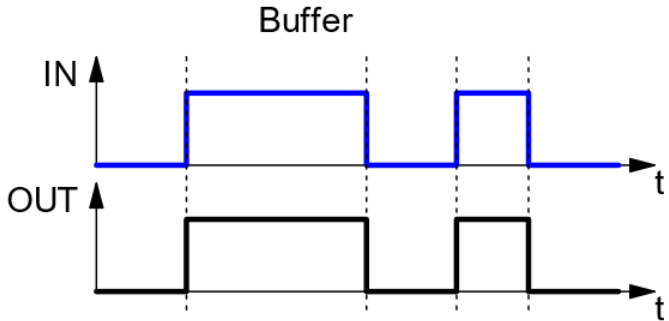
IN	OUT
0	1
1	0

СТАНДАРТНІ ЛОГІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ

2. Буфер, повторювач (Buffer)

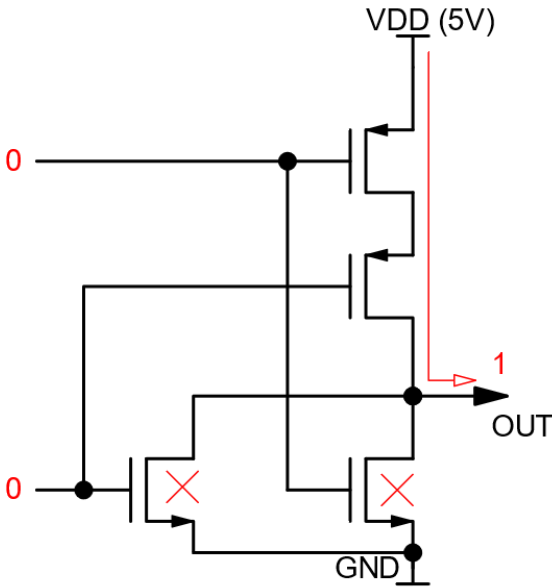
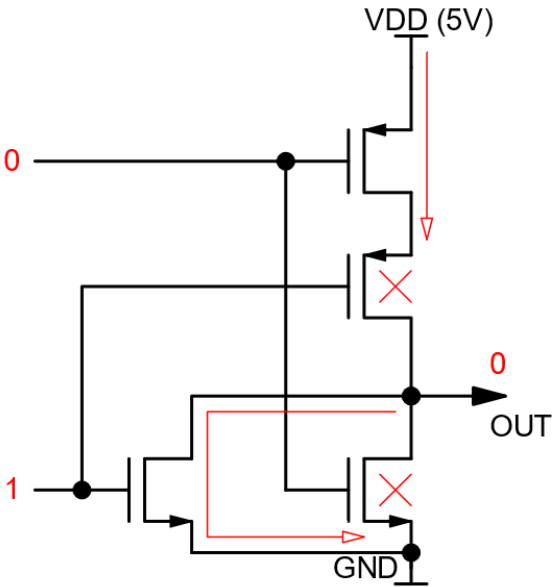
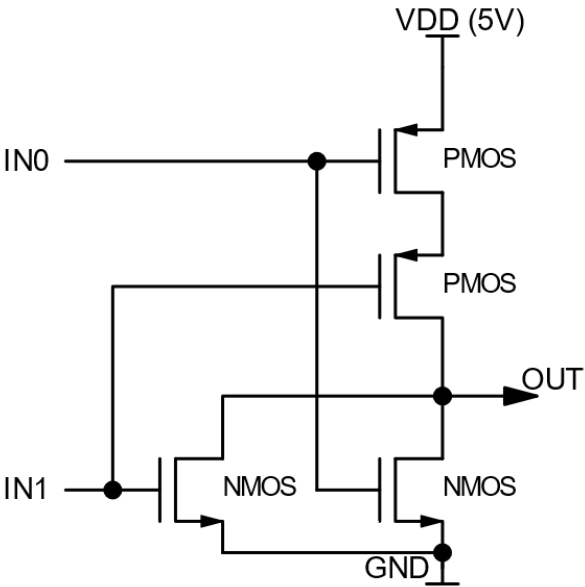
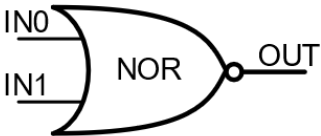
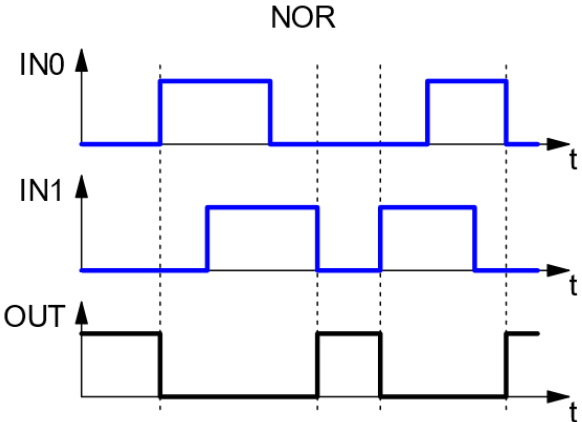
IN	OUT
0	0
1	1

СТАНДАРТНІ ЛОГІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ

3. NOR gate (АБО-НІ)

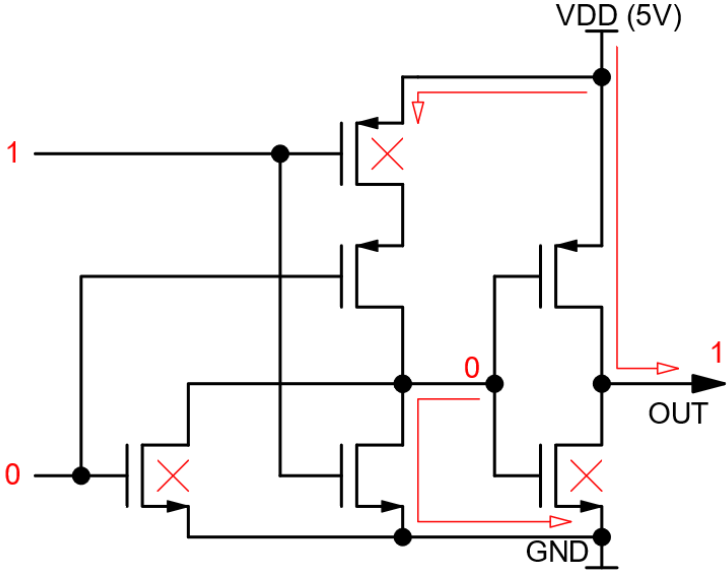
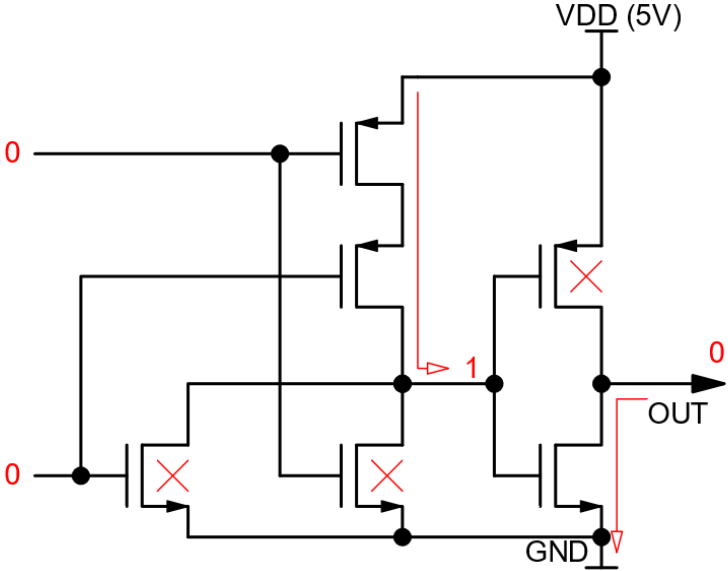
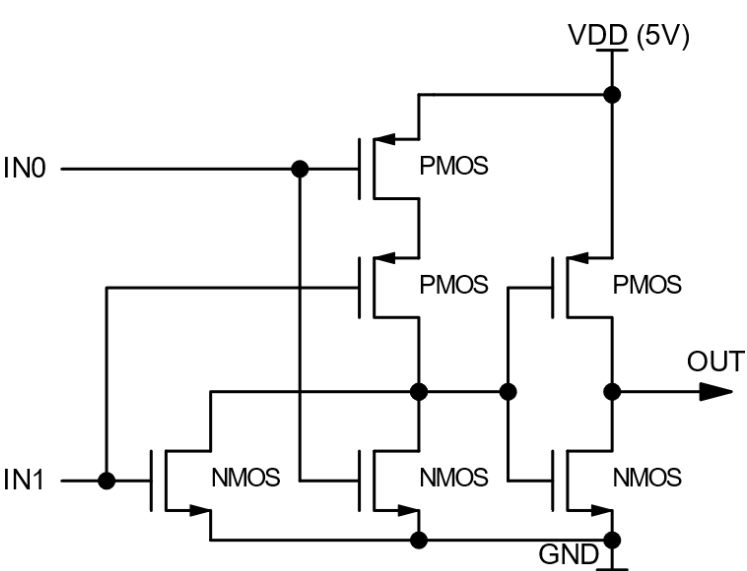
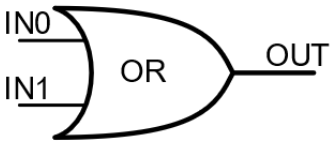
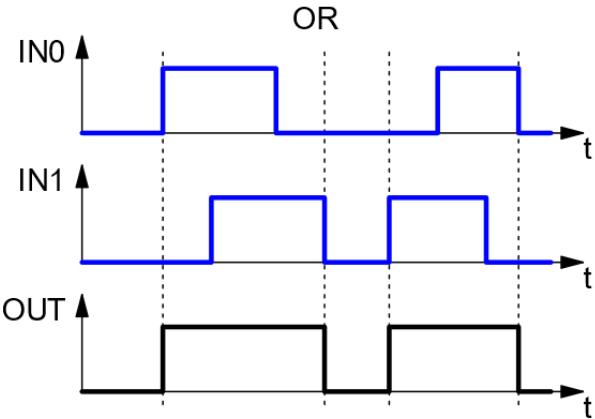
IN0	IN1	OUT
0	0	1
0	1	0
1	0	0
1	1	0

СТАНДАРТНІ ЛОГІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ

4. OR gate (АБО)

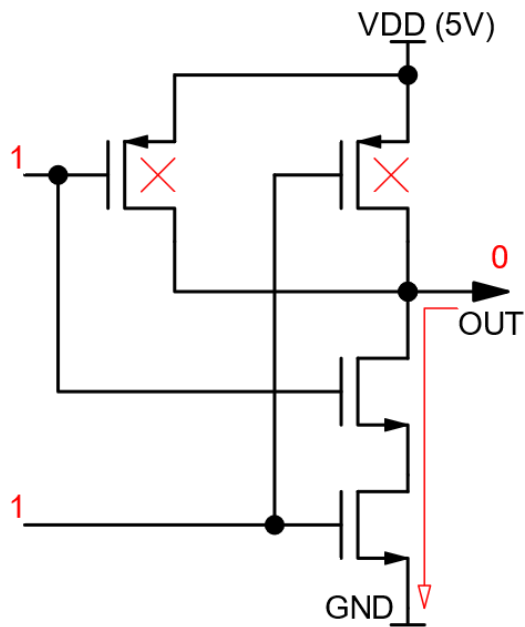
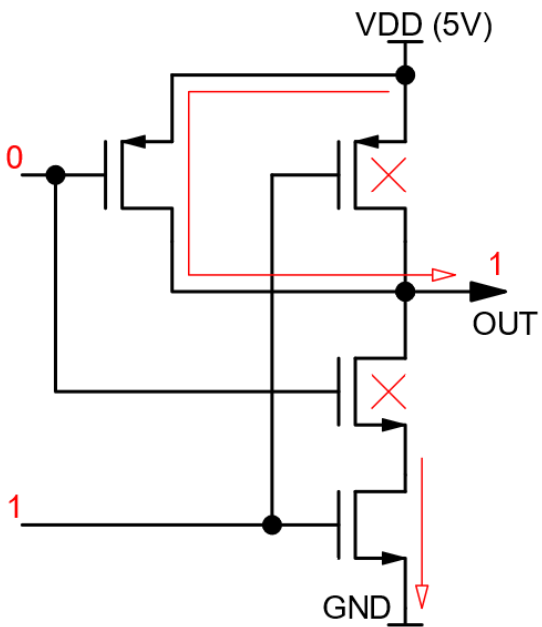
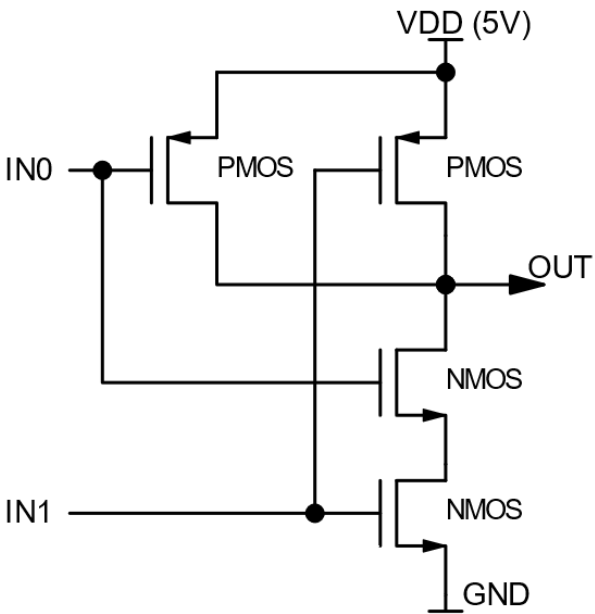
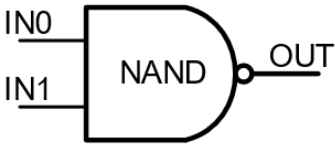
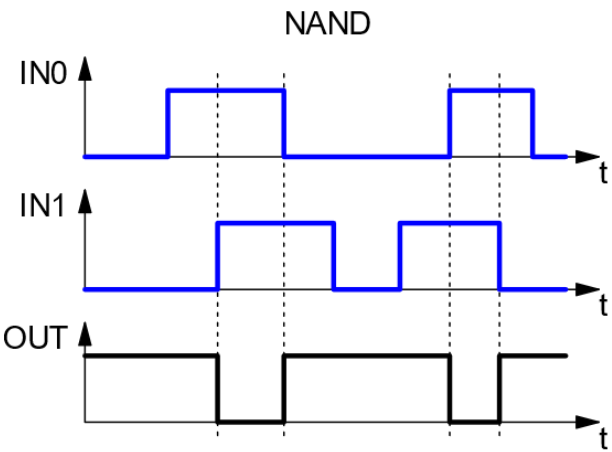
IN0	IN1	OUT
0	0	0
0	1	1
1	0	1
1	1	1

СТАНДАРТНІ ЛОГІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ

5. NAND gate (I-HI)

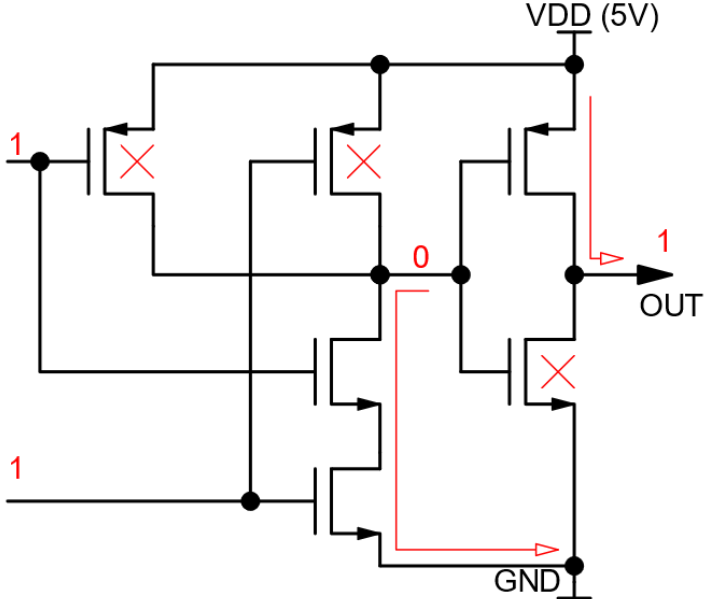
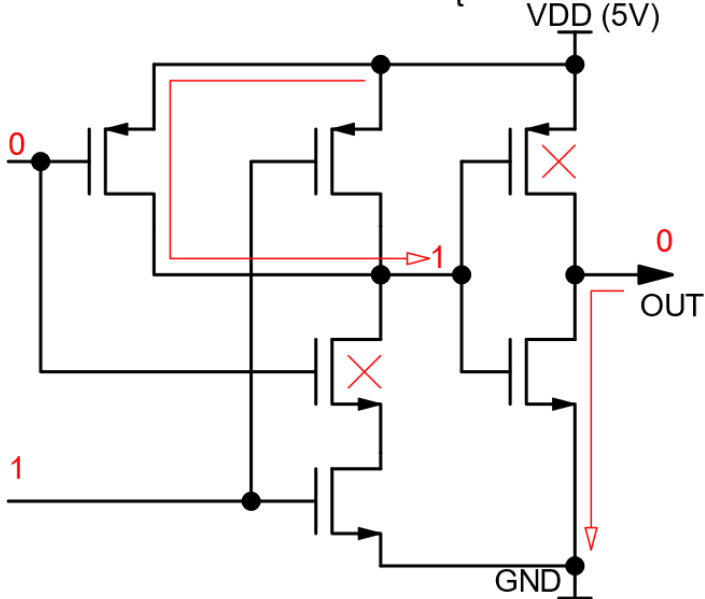
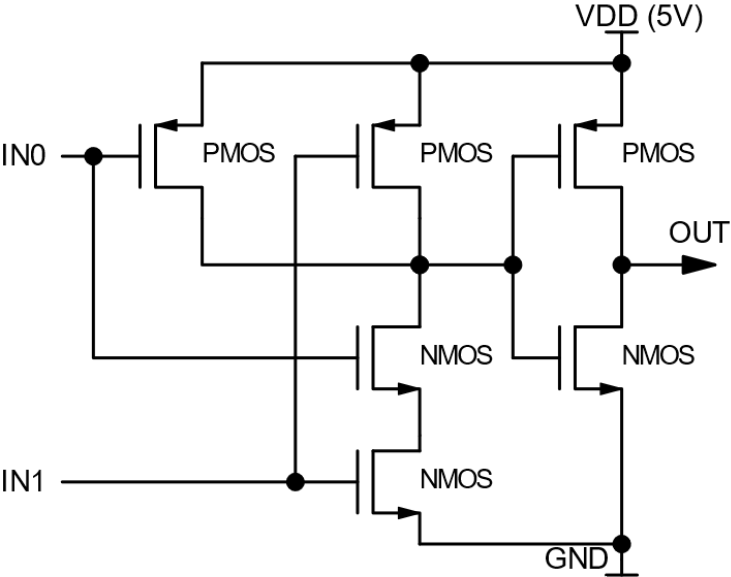
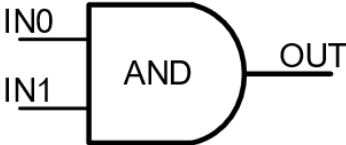
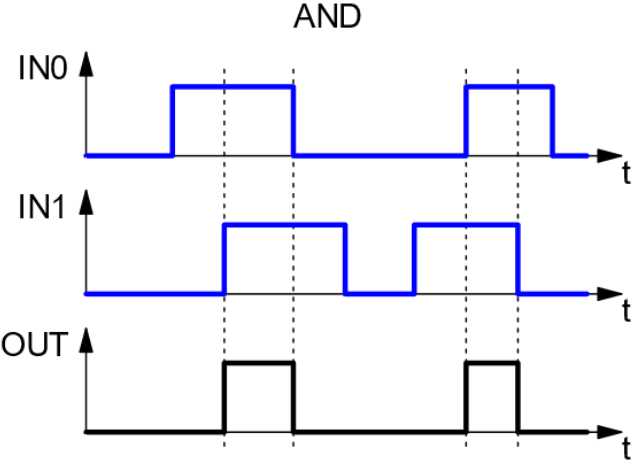
IN0	IN1	OUT
0	0	1
0	1	1
1	0	1
1	1	0

СТАНДАРТНІ ЛОГІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ

6. AND gate (I)

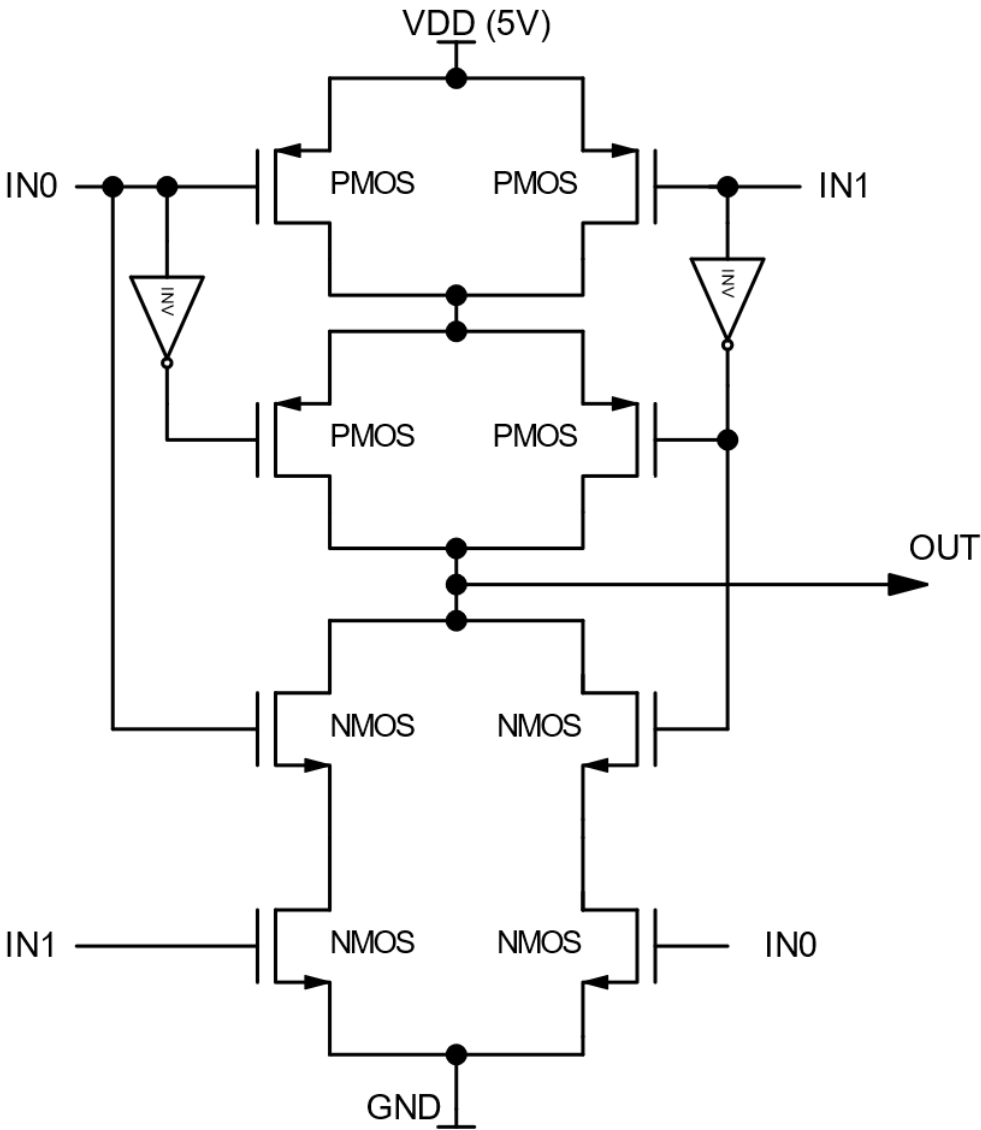
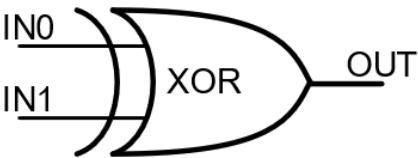
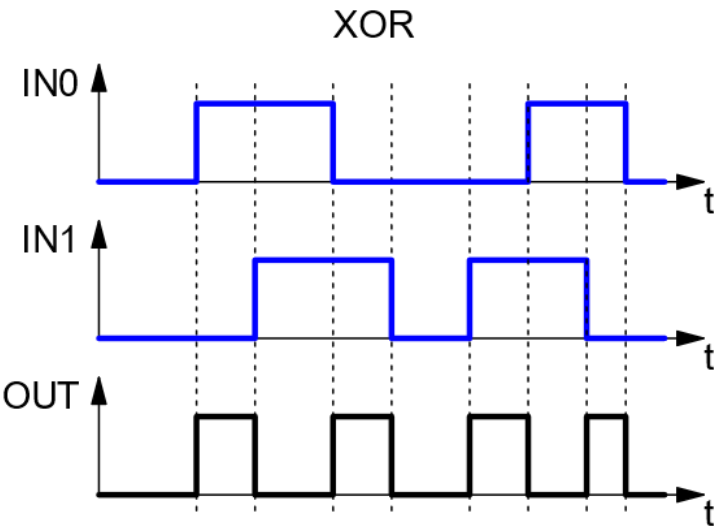
IN0	IN1	OUT
0	0	0
0	1	0
1	0	0
1	1	1

СТАНДАРТНІ ЛОГІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ

7. XOR gate (Виключне АБО, додавання за модулем 2)

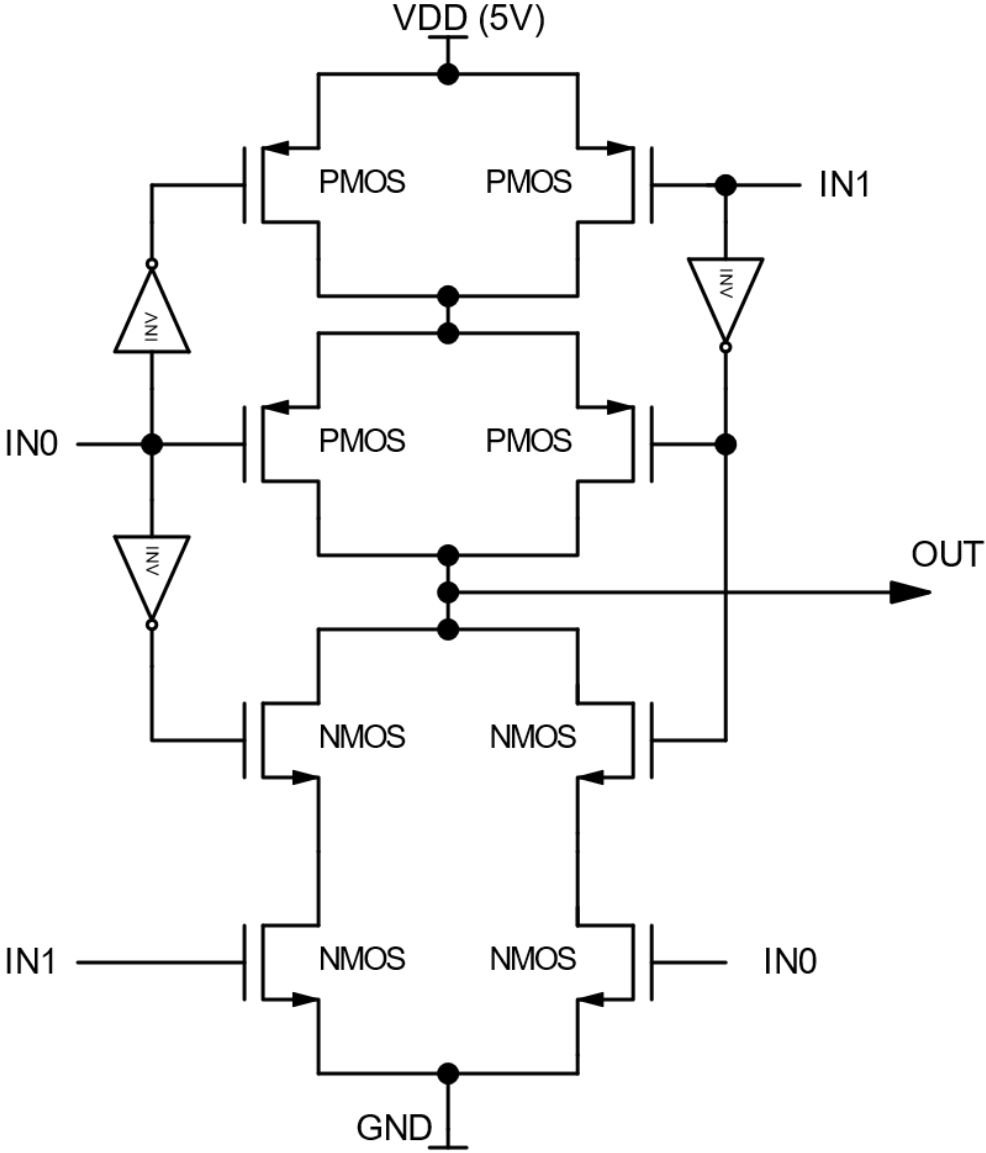
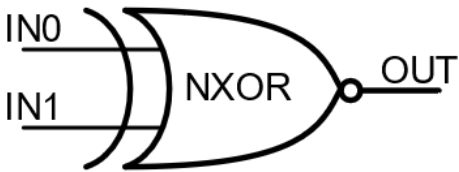
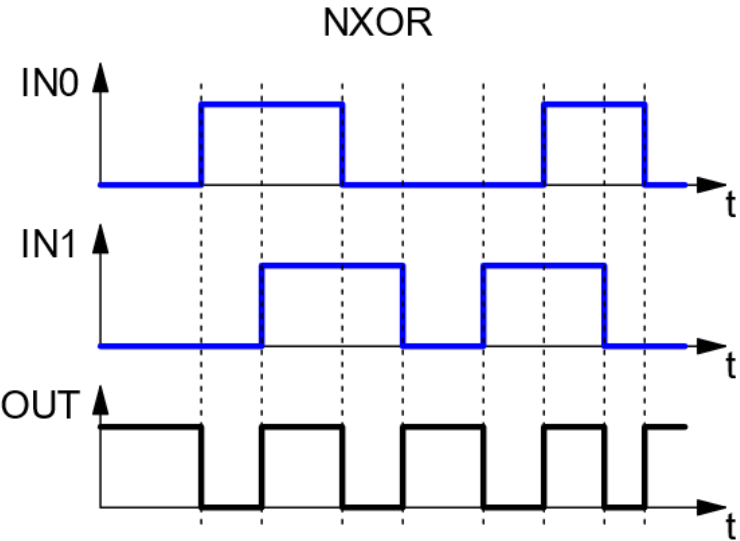
IN0	IN1	OUT
0	0	0
0	1	1
1	0	1
1	1	0

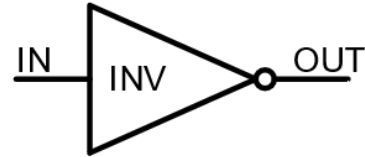
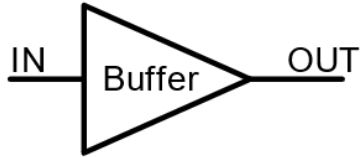
СТАНДАРТНІ ЛОГІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ

8. NXOR gate (XNOR, ENOR, EXNOR, NXOR, XAND, виключне АБО-Ні, еквівалентність)

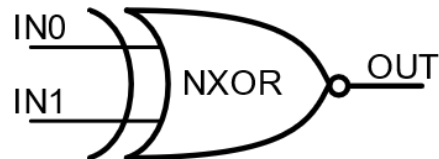
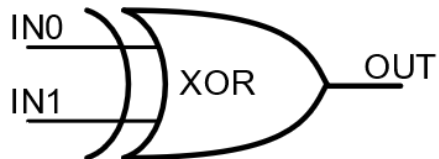
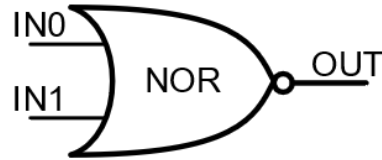
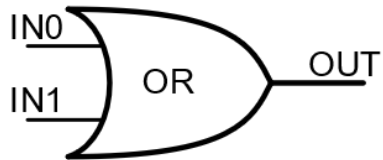
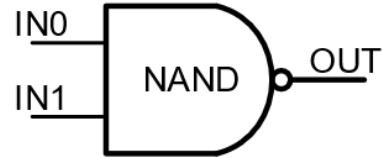
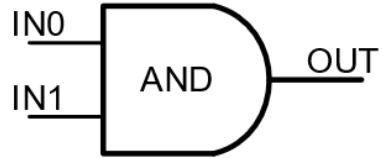
IN0	IN1	OUT
0	0	1
0	1	0
1	0	0
1	1	1

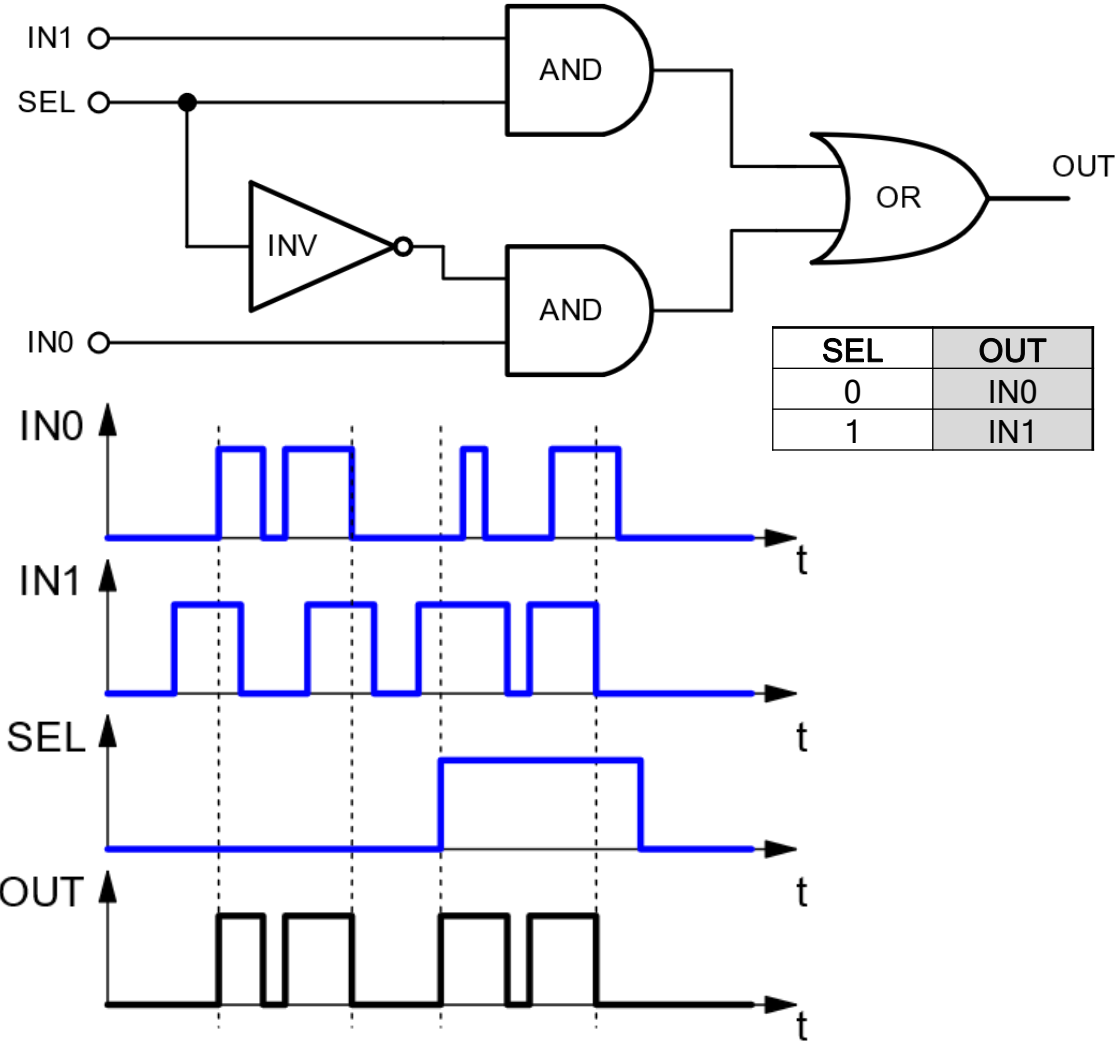
СТАНДАРТНІ ЛОГІЧНІ ЕЛЕМЕНТИ

Це всі стандартні логічні елементи.
Вони є «**буквами**» для цифрової електроніки.
Використовуючи ці букви, ми навчимося складати
«**слова**» і писати «**тексти**»

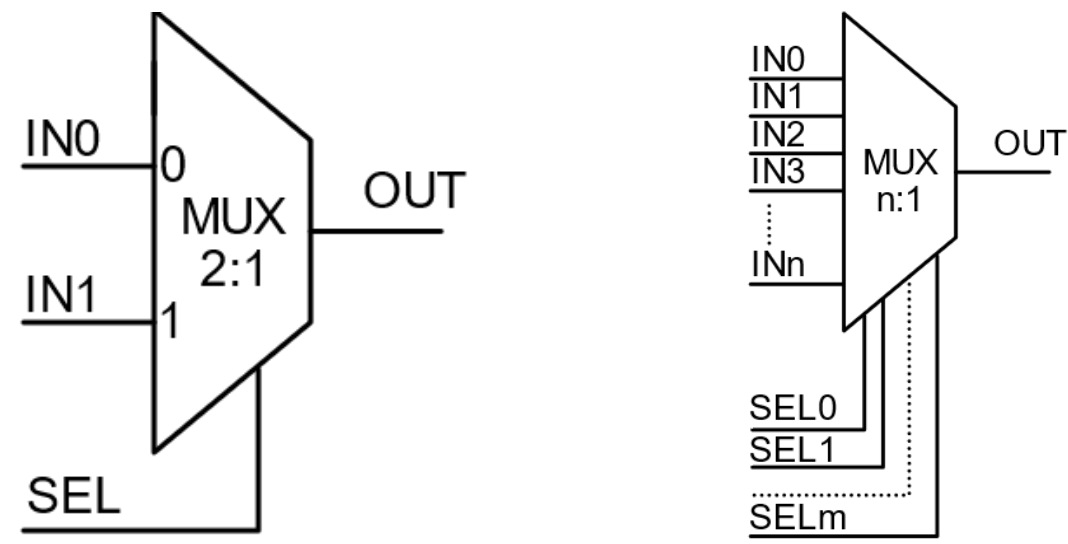
MULTIPLEXER

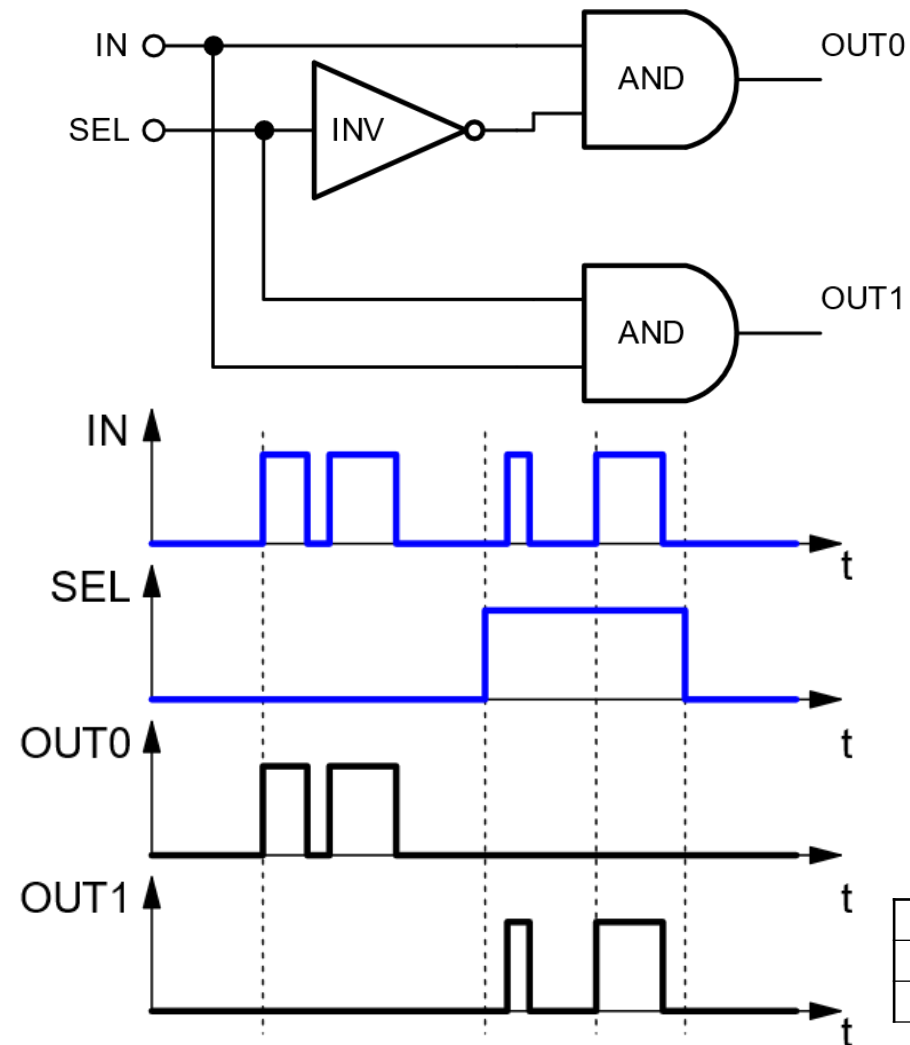
Мультиплексор (MUX) — це комбінаційний логічний пристрій, який вибирає один із кількох вхідних сигналів і передає його на єдиний вихід. Вибір вхідного сигналу визначається за допомогою керуючих (селекторних) сигналів.

Основні характеристики мультиплексора:

1. Кількість входів. Кількість вхідних ліній (N) залежить від кількості селекторних сигналів (m), звідси $N = 2^m$
2. Керуючі сигнали. Це бінарні сигнали, які визначають, який вхідний сигнал буде переданий на вихід.
3. Єдиний вихід. Мультиплексор завжди має лише один вихід, через який передається обраний вхідний сигнал.

DEMULTIPLEXER

SEL	OUT0	OUT1
0	IN	0
1	0	IN

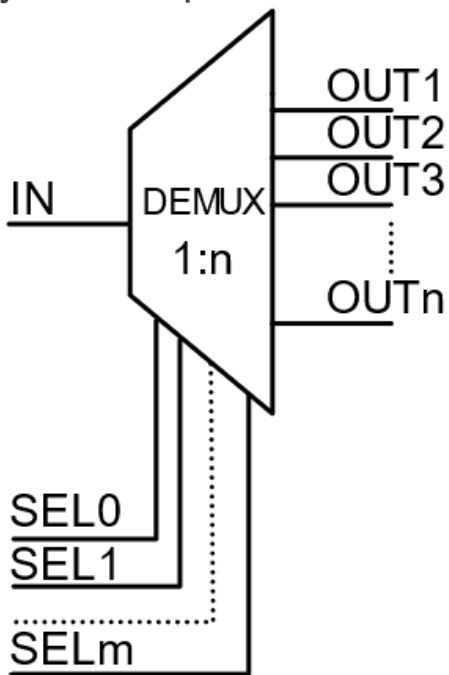
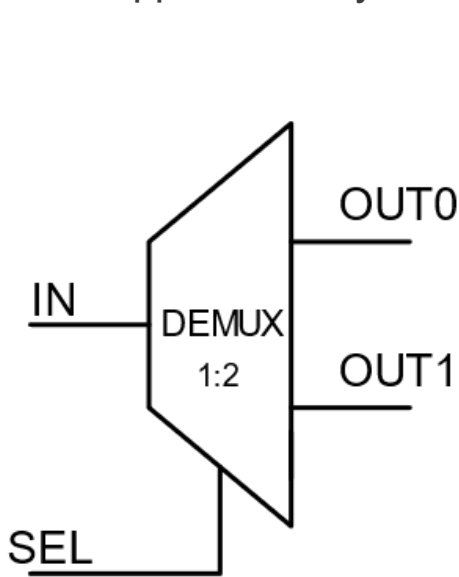
Демультимплексор (DEMUX) — це цифровий пристрій, який приймає один вхідний сигнал і передає його на один із кількох виходів залежно від стану керуючих сигналів..

Основні характеристики мультимплексора:

1. Кількість виходів дорівнює 2^m , m – кількість керуючих ліній
2. Керуючі сигнали SEL_m визначають на який вихід буде подано вхідний сигнал

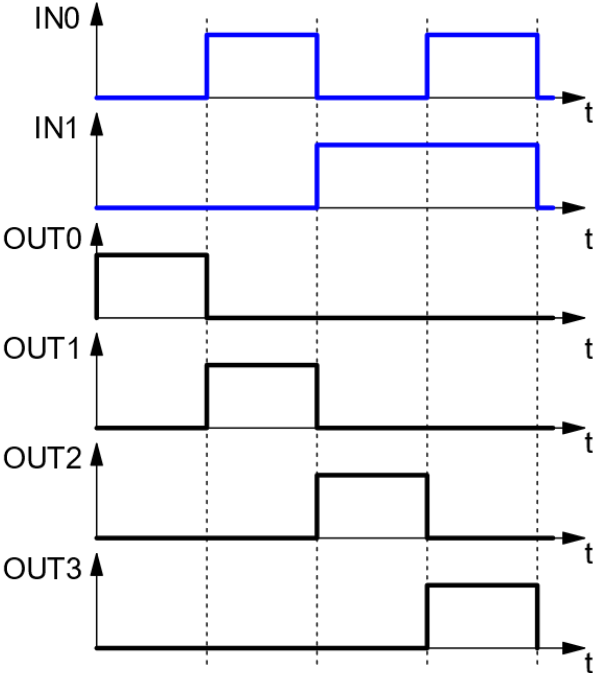
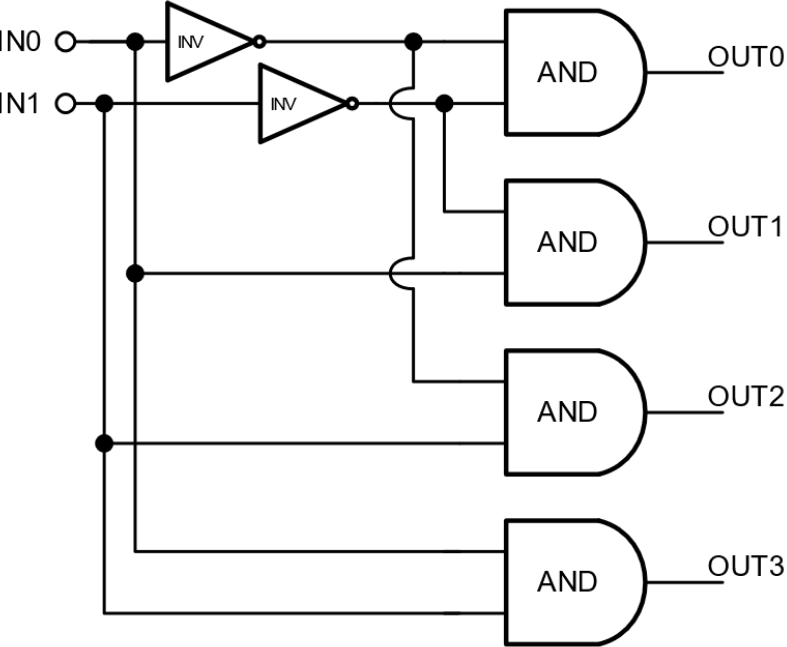
Призначення: Розподіляє дані з одного каналу на кілька каналів.

Використовується в цифрових комунікаціях, декодуванні адрес пам'яті та передачі даних.

DECODER (2 IN 4)

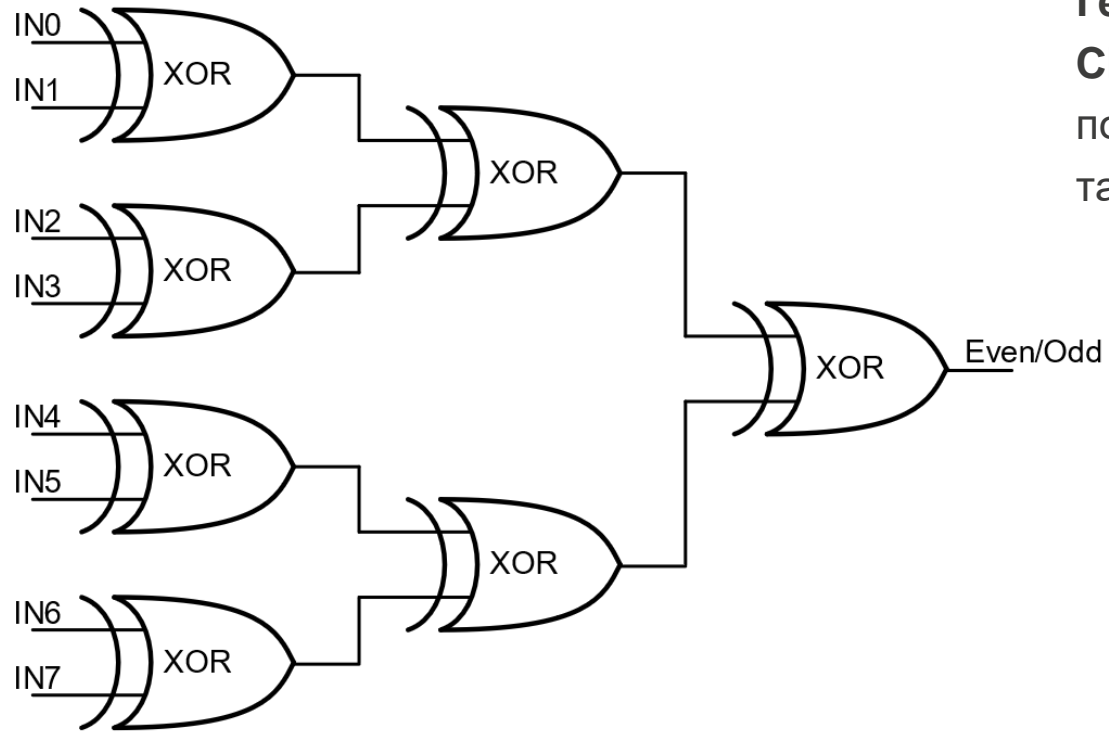
Двійковий декодер (2 в 4)— це комбінаційна логічна схема, яка перетворює 2-бітний двійковий вхід у 4-бітний вихід у форматі **"one-hot"**. Для кожного можливого поєднання вхідних сигналів активується лише одна з чотирьох вихідних ліній ("One-hot" — це спосіб кодування, при якому серед кількох вихідних сигналів лише один активний (логічна "1"), тоді як усі інші мають значення "0").

- Область застосування:**
- 1.Адресація пам'яті:** Використовується для вибору конкретної комірки пам'яті😊.
 - 2.Декодування інструкцій:** В комп'ютерах для декодування команд процесора.
 - 3.Селекція сигналів:** У схемах мультиплексорів і демультимплексорів.
 - 4.Контроль дисплеїв:** Для активації окремих сегментів або блоків відображення.

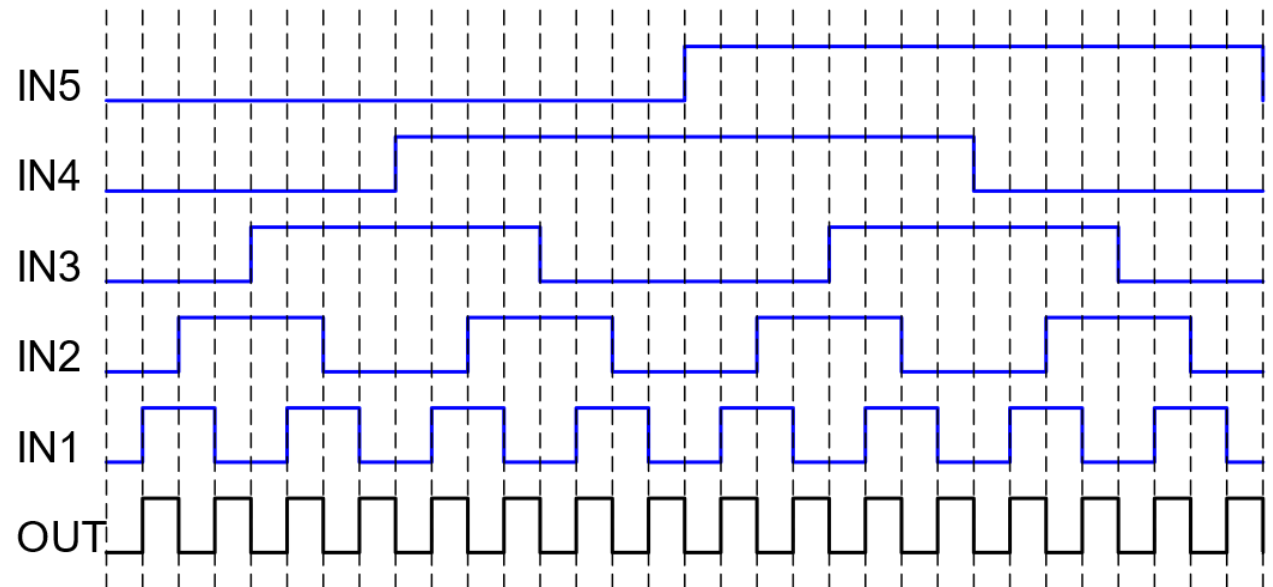
IN1	IN0	OUT 0	OUT 1	OUT 2	OUT 3
0	0	1	0	0	0
0	1	0	1	0	0
1	0	0	0	1	0
1	1	0	0	0	1

PARITY GENERATOR AND CHECKER

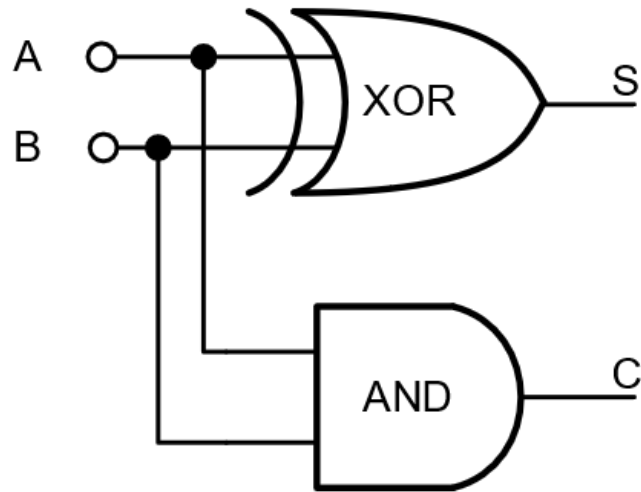

Генератор парності (Parity Generator) і перевірка парності (Parity Checker) — це цифрові пристрої, які використовуються для контролю помилок у переданих даних, виявлення помилок у збережених даних та одnobітних помилок у пакетах

Часова діаграма для 5біт, 8бітний не вмістився☹️)))

HALF ADDER

A	B	S	C
0	0	0	0
0	1	1	0
1	0	1	0
1	1	0	1

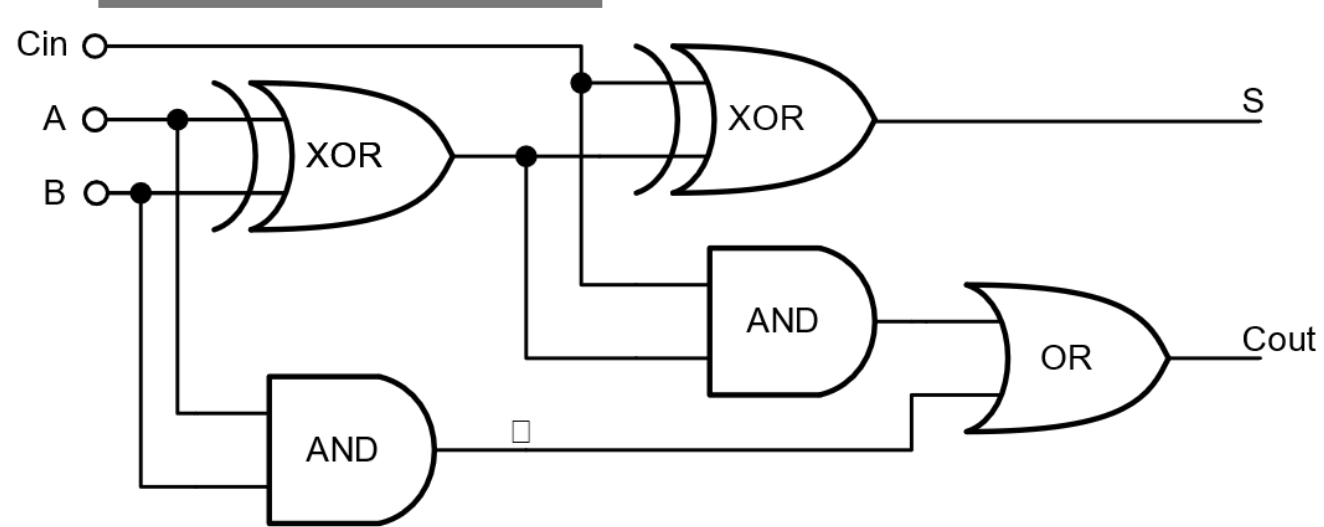
Half Adder — це базовий цифровий пристрій, який виконує додавання двох однорозрядних двійкових чисел. Він має два входи та два виходи: **суму (S)** і **перенос (C)**.

Half Adder не враховує перенесення з попереднього розряду.

Застосування Half Adder:

- Використовується для виконання базових арифметичних операцій у цифрових схемах.
- Є основою для побудови повних суматорів **Full Adder**

FULL ADDER

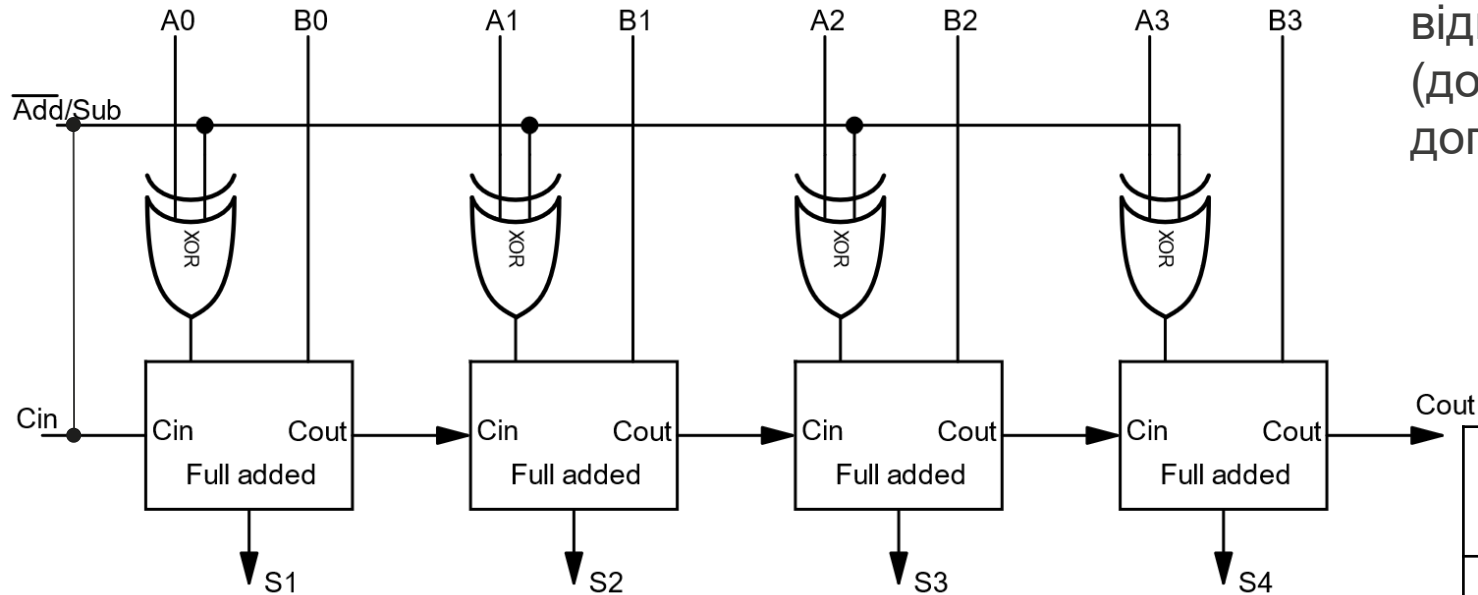
Full Adder — це цифрова схема, яка виконує додавання трьох однорозрядних двійкових чисел: двох операндів (A і B) та переносного біта (Cin) з попереднього розряду. Він забезпечує два виходи: **суму** (S) і **перенос** (Cout) до наступного розряду.

Особливості Full Adder:

1. Може додавати три однорозрядні числа.
2. Ураховує перенос із попереднього розряду (Cin).
3. Є базовим блоком для побудови багаторозрядних суматорів у ALU.

A	B	Cin	S	Cout
0	0	0	0	0
0	0	1	1	0
0	1	0	1	0
0	1	1	0	1
1	0	0	1	0
1	0	1	0	1
1	1	0	0	1
1	1	1	1	1

4BIT ADDER/SUBTRACTOR

4-бітний adder/subtractor— це цифрова схема, яка може виконувати як додавання, так і віднімання двох 4-бітних чисел. Вибір операції (додавання або віднімання) здійснюється за допомогою контрольного сигналу **Add/Sub**.

A	B	$\overline{\text{Add/Sub}}$	Операція	S	Carry
0110	0011	0	+	1001	0
0110	0011	1	-	0011	1

Застосування:

- 1. Арифметичні блоки ALU (Arithmetic Logic Unit).** Основний компонент мікропроцесорів для виконання арифметичних операцій.
- 2. Цифрові системи.** Використовується у калькуляторах, комп'ютерних системах та інших цифрових пристроях.
- 3. Обробка сигналів.** У задачах, де необхідно швидко обчислювати суми чи різниці чисел.